

پیش‌گفتار مازیا رازی به

«برنامه انتقالی برای انقلاب سوسیالیستی» اثر لئون تروتسکی

احتضار سرمایه داری و وظایف بین الملل چهارم که به عنوان "برنامه ی انتقالی" شهرت یافته، برنامه ی بنیادی بین الملل چهارم است که در نخستین کنگره ی آن در سال ۱۹۳۸، به اتفاق آراء تصویب شد.

بین الملل چهارم یک سال پیش از آغاز جنگ جهانی دوم، هنگامی که احزاب بین الملل سوم (کمینترن) و بین الملل دوم (سوسیال دموکراسی)، آمادگی خود را جهت حمایت از قدرت های امپریالیستی گوناگون، اعلام کرده بودند، بر مبنای انترناسیونالیزم انقلابی، بنیان گذاشته شد. تشکل بین الملل چهارم نمایانگر مرحله ای مهم از مبارزه ای بود که در سال ۱۹۲۳ توسط اپوزیسیون چپ و تحت رهبری لئون تروتسکی برای حفاظت از لنینیزم اصیل در برابر بوروکراسی استالینستی، نخست در اتحاد شوروی آغاز شد و به تدریج به سراسر جهان گسترش یافت.

تروتسکی که به حالت تبعید در مکزیک به سر می برد، قادر به شرکت در نخستین کنگره ی بین الملل نبود، لیکن در بهار سال ۱۹۳۸، برنامه ی انتقالی را تدوین کرد و پس از چندین ماه بحث داخلی، سرانجام از طرف کل بین الملل چهارم پذیرفته شد. تروتسکی اتخاذ این برنامه را "هنگفت ترین پیروزی" نهضت انقلابی پس از مرگ لنین، محسوب می کرد.

کاربرد برنامه ی انتقالی در جنبش کارگری ایران

مطالبات کارگری را نمی توان به صورت تصنعی و فرمول وار به طبقه ی کارگر تحمیل کرد. حد اقل نطفه های آن مطالبات بایستی در درون خود جنبش کارگری به نقد شکل گرفته باشند. شعارهای محوری کارگری از یک سو از دل جنبش کارگری ظاهر می گردد و از سوی دیگر نقش تقویت کننده سازمان دهی و برنامه ریزی درازمدت در جامعه ی سرمایه داری را ایفا می کند.

برای بررسی شعارها محوری کنونی جنبش کارگری، در ابتدا باید مفهوم «مطالبات کارگری» روشن شود و سپس مطالبات محوری از آن استنتاج شود. مطالبات عموماً به سه دسته تقسیم می شوند: مطالبات دموکراتیک؛ مطالبات «حداقل» و مطالبات «انتقالی».

اول؛ مطالبات دموکراتیک آن دسته از شعارهایی هستند که الزاماً با سلطه ی سیاسی بورژوازی در تضاد نیستند، اما حقوق پایه ای کلیه ی قشرهای تحت ستم را گسترش می دهند. برای نمونه خواست هایی مانند آزادی حق بیان، تشکل و اعتصاب؛ آزادی تأسیس سندیکاهای کارگری؛ آموزش و پرورش مجانی و همه گانی؛ لغو قوانین حقوقی و جزایی ارتجاعی؛ برابری کامل زنان و مردان در کلیه ی سطوح؛ آزادی و احترام به حقوق و حیثیت بشری؛ حق شکایت و دادگاهی کردن هر مقام دولتی توسط هر شهروند و غیره؛ شامل «مطالبات دموکراتیک» هستند.

گرچه مبارزه برای حقوق دموکراتیک همواره یکی از مبارزات عمده ی کمونیست ها بوده و هست، اما در کشورهای نظیر ایران تحقق چنین خواست هایی، مگر در وضعیت استثنایی، غیر عملی است. زیرا که اختناق

حاکم حتی تحقق چنین خواست هایی را نمی تواند برای مخالفان خود در درون هیئت حاکم تحمل کند. با این وجود، چنین خواست هایی در برنامه و تبلیغات کارگری جای دارند؛ و تبلیغات حول آن ها باید صورت پذیرند. زیرا به علت وضعیت اختناق؛ گاهی نیز آن مطالبات به شعارهای محوری کارگران مبدل می گردند.

طرح شعارهای دموکراتیک از این زاویه حائز اهمیت هستند که در وهله ی نخست کارگران باید این امکان را بیابند که خود را سازمان دهند. بدون سازمان دهی تشکیلاتی و سیاسی، کارگران قادر به ایفای نقش انقلابی خود نخواهند بود. و هم چنین طی این مبارزات کارگران به ماهیت طبقاتی دولت (و نه صرفاً شکل حکومت استبدادی) پی خواهند برد. علاوه بر این ها، برای آن که، طبقه ی کارگر به تواند کلیه ی قشرهای تحت ستم را که خواست هایی عمدتاً دموکراتیک دارند، به جهت مبارزه برای انقلاب سوسیالیستی جلب کند، مطالبات دموکراتیک را باید از «آن» خود کند.

دوم؛ مطالبات سنتاً «حداقل»، که آن ها نیز نظام سرمایه داری را نفی نمی کنند. مطالباتی نظیر حقوق بیکاری، بیمه های اجتماعی، بازنشسته گی، حق مرخصی با پرداخت دست مزد و غیره از جمله این خواست ها هستند. اهمیت این مطالبات در اواخر قرن نوزدهم بسیار زیاد بود. زیرا که حزب های سوسیال دموکرات می توانستند، برای اصلاحاتی به نفع کارگران دست یابند. اما این خواست ها، امروزه، حتی در کشورهای غربی کم رنگ شده اند، زیرا بورژوازی در حال پس گرفتن بسیاری از «اصلاحات» گذشته است. تحقق این خواست ها در کشورهای نظیر ایران نیز (مانند مطالبات دموکراتیک) یا غیرقابل تحقق اند و یا چنان چه بخشاً تحقق یابند، عمدتاً «اصلاحاتی» به نفع

رژیم هستند و نه طبقه ی کارگر. اما علی رغم این ها، مبارزه حول این شعارها نیز ضروری است.

سوم؛ مطالبات «انتقالی» اند که تحقق نهایی آن ها مستلزم شکسته شدن چارچوب نظام سرمایه داری است. این مطالبات که شامل شعارهایی مانند افزایش دستمزدها متناسب با تورم، کاهش ساعات کار متناسب با افزایش بیکاری؛ باز کردن دفترهای دخل و خرج شرکت ها، کارخانه ها و بانک ها؛ نظارت مستقیم کارگری برای تدوین قوانین موجود؛ کنترل بر تولید و توزیع و غیره می باشند.

از آن جایی که این مطالبات، در عصر اخیر، در پی هر حرکتی، به محور عملی مبارزات کارگری تبدیل شده است، یکی از پایه های اساسی مطالبات کارگران پیشرو را تشکیل می دهد؛ و برای دوره ای تاریخی در رأس برنامه ی حزب پیشتاز انقلابی آتی در ایران قرار می گیرد. مطالبات انتقالی از لحاظ کیفی با مطالبات دموکراتیک، جزئی و «حداقل» متفاوت اند، زیرا مطالبات دموکراتیک و حداقل؛ هیچ یک نظام سرمایه داری را زیر سؤال نبرده و از مطالبات محوری درازمدت طبقه ی کارگر نمی توانند باشند.

در عصر انقلابات، دینامیزم مبارزات طبقاتی از مبارزه حول مطالبات دموکراتیک و حداقل، فراتر می رود. برخی نیز بر این باورند که با طرح شعار «سرنگونی رژیم» به تنهایی طبقه ی کارگر را برای تدارک رودرویی با رژیم آماده می کنند. محققاً این طور نیست! طرح این سرنگونی، بدون طرح شعارهای محوری کارگری صرفاً در سطح تبلیغاتی باقی می ماند. افزایش چند شعار «دموکراتیک» بر شعار «سرنگونی رژیم» نیز طبقه ی کارگر را برای مبارزه ی روزمره با رژیم نمی تواند سازمان دهد. تنها یک سلسله از مطالبات

مشخص و ملموس انتقالی است، که از آگاهی کنونی طبقه ی کارگر آغاز شده، آن ها را گام به گام برای سرنگونی رژیم می تواند آماده کند.

برنامه ی طبقه ی کارگر ترکیبی از مطالبات «حداقل»، «حداکثر» سنتی، «دموکراتیک» و «انتقالی» است. البته در رأس این برنامه، مطالبات انتقالی قرار گرفته اند، زیرا که رو در رویی روزمره ی «کار» و «سرمایه» را به طور پیگیر تشدید می کند و وضعیت را برای کسب اعتماد به نفس و نهایتاً تسخیر قدرت توسط طبقه ی کارگر آماده می کند.

برنامه ی انتقالی نوشته ی تروتسکی خطوط کلی این روش از دخالت گری در درون جنبش کارگری ایران را به نمایش می گذارد.

اینک، چند دهه پس از نگارش برنامه ی انتقالی هر مبارز جدی کارگری از مطالعه ی این سند سود خواهد جست. چرا که آن چه این سند عرضه می کند؛ بیش و پیش از هر چیز، یک شیوه ی برخورد، یک روش برای مواجه شدن با مسأله ی مرکزی "متحد کردن توده ها جهت مبارزه انقلابی برای کسب قدرت است." در عین حال، تروتسکی خاطرنشان ساخت که برنامه ی انتقالی به صورتی که در سال ۱۹۳۸ نوشته شده، کامل نیست و محتاج ملحقات و تغییراتی است که توسط تجربه و کاربرد عملی برنامه روشن خواهند شد.

مازیار رازی

۱۸ تیر ۱۳۸۳

بازنویس: یاشار آذری

آدرس اینترنتی کتاب خانه: <http://www.iwsn.org/nashr.htm>

آدرس پستی: BM Kargar, London WC1N ۳XX, UK

ایمیل: yasharazarri@yahoo.com

مسئول نشر کارگری سوسیالیستی: یاشار آذری

تاریخ بازنویسی: ۱۳۸۲